

Olovo je gradić smješten 50 km sjeveroistočno od Sarajeva, na magistralnoj cesti što vodi od Sarajeva prema Tuzli. Tamo su još od srednjega vijeka poznata nalazišta olovne rude, po čemu je grad i dobio ime.

Prvotni franjevački samostan s crkvom osnovan je u 14. st. i on ide u red najstarijih samostana u Bosni. Nalazi se na popisu samostana fra Bartola Pizanskoga iz god. 1385/90. Prigodom osmanskoga osvojenja Bosne god. 1463, samostan i crkva su pošteđeni razaranja. Od sredine 17. st. katolici u pojačanoj mjeri iseljavaju u prekosavske krajeve. Samostan je zapao u velike dugove zbog raznih nameta i globa, tako da je oko 1670. bio privremeno napušten. Franjevci su za kratko prevladali krizu, ali se u vrijeme Bečkoga rata (1683-99) stanje veoma pogoršalo. Zbog iseljavanja i islamizacije gotovo je nestalo katoličkoga pučanstva u Olovu i okolici. God. 1687. svi su franjevci, osim gvardijana, napustili samostan, a 1700. definitivno su se preselili u Ilok. U noći 1. na 2. kolovoza 1704. god. samostan i crkva su zapaljeni. Za podmetanje požara počinitelj je, prema zapisima u kronici, naručen i nagrađen.

Olovska crkva nije bila velika (12,60x9,50 m). Njezini masivni zidovi bili su građeni od tesanog kamena. Iznutra je bila ožbukana i likovno dekorirana, o čemu svjedoči jedan ulomak zida pronađen u vrijeme austrougarske uprave u BiH, a koji se čuva u Zemaljskom muzeju u Sarajevu. Od stare olovske crkve očuvan je i ključ (također u Zemaljskom muzeju), koji je istodobno služio kao samokres, ako se trebalo braniti.

Samostan je bio vrlo bogat dragocjenostima, od kojih se u jednom popisu iz 17. st. spominju 4 plašta, 17 misnica, 11 patena, 14 kaleža itd. Zbog velikih nameta franjevci su se morali zadužiti, pa su iz tog razloga u zalag kod jednoga dubrovačkog vlastelina položili veći dio svojih

dragocjenosti. Tim se predmetima, kao i mnogim drugim što su ih franjevci ponijeli kada su napuštali Olovo, zagubio svaki trag.

U Olovu su nakon 1704. god. preostale samo ruševine samostana i crkve. Brigu o ruševinama vodio je sutješki samostan, a od 1833. god. župa Vijaka, na čijem se području nalazi Olovo. Osamdesetih godina 19. st. ruševine je istražio arheolog Ćiro Truhelka.

Nakon velikog hodočašća od oko 5.000 vjernika god. 1866, sljedeće je godine podignuta drvena crkva. Ona se, međutim, 1913. srušila. God. 1923. pokrenuta je akcija za podizanje Gospina Svetišta. Izrada plana povjerena je arhitektu Karlu Pařiku (Pařiku). Radovima se pristupilo tek nakon nekoliko godina. U prvoj fazi 1930-32. god. crkva je izidana do krova i takva je ostala do 1936, kada je pokrivena. God. 1938. postavljen je kameni oltar s tabernakulom, izrađen po nacrtu K. Pařika. Portal je obložen bračkim mramorom 1961. god., što se najbolje ne uklapa u vanjski izgled crkve gdje dominira grubo tesani kamen. Osim što je tu odstupljeno od projekta, to je također učinjeno i kod izvedbe kora, a umjesto predviđene kupole izgrađen je drveni kružni svod. God. 1963-65. sanirani su temelji crkve.

Zdanje nije do kraja završeno. Od predviđenih četiriju kula, na uglovima crkve, izgrađene su dvije 1968-71. god. Jedna je posvećena fra Matiji Divkoviću (†1631), a u drugoj su posmrtni ostaci fra Ljudevita Zloušića (†1969) i njegova bista, koju je izradio K. Bošnjak. Također još nisu izvedeni toranj, bočni trijemovi uzduž crkve i trijemovi ispred crkve.

U olovskom svetištu nalaze se dvije Gospine slike. Jedna je iz 18. st. s natpisom *S. Maria Plumbensis*, koja je do 1920. bila kod franjevaca u Iloku, a kasnije na Petrićevcu i u Sarajevu, da bi 1964. bila prenesena u Olovo. Drugu je sliku god. 1954. izradio Gabrijel Jurkić prema opisu negdašnje *Olovske Gospe*, koja je nestala.

Od drugih starijih predmeta najvrednija je kasnogotička srebrna kadionica iz 15. stoljeća. Ona je vjerojatno u 17. st. dospjela u franjevački samostan u Iloku, a ponovno je vraćena u Olovo 1935. god., nakon što je troškom svetišta u Olovu za Ilok nabavljena druga.

God. 1984. postavljene su postaje križnoga puta, koje je izradio slikar Slavko Šohaj, a dvije

godine kasnije i vitraili od istoga slikara. Crkva je time obogaćena u estetsko-religioznom smislu. Ona je, k tomu, bila i ostala povijesni znak franjevačke i hrvatske prošlosti, ne samo u tom kraju nego i šire.

Nedaleko od Olova u Bakićima nalaze se ostaci srednjovjekovne crkve. Njezini su temelji istraženi i konzervirani.

God. 1972-73. izgrađen je, po projektu R. Mandića, stan za upravitelja svetišta i njegove pomoćnike.

Olovsko svetište Majke Božje spadalo je među najveća hodočasnička mjesta na Balkanskom poluotoku. Prema jednom zapisu iz 1679. godine, Gospi u Olovo hodočastili su katolici i inovjerci, osim iz Bosne, također i iz Bugarske, Srbije, Albanije i Hrvatske. I u današnje vrijeme olovsko je svetište privlačno hodočasničko mjesto. Mahom se hodočasti na svetkovinu Velike Gospe, sredinom mjeseca kolovoza, a i u drugim prilikama.

U svetištu se nedjeljom drži jedna misa, a druga u selu Očevija, koje, kao i Olovo pripada župi Vijaka, ali ga pastorizira upravitelj olovskog svetišta. U tom cijelom području godine 1991. živjelo je oko 500 katolika, dok ih je u samom Olovu bilo tek nekoliko desetaka. Tijekom zadnjeg rata njihov broj se još smanjio: Iz Olova je prognano 60 od ukupno 85 duša, a iz Očevije 508 od ukupno 530 stanovnika. Danas u Olovu živi 25 katolika, dok ih u filijali Očevija ima 94.

U planu je izgradnja Hodočasničkog doma i uređenje okoliša svetišta za što je plan izradio arhitekta Rajko Mandić iz Sarajeva.